

Из упоредног права

Заштита мањинских акционара

Акционари који имају мањину акционарског капитала често приговарају већини по капиталу да злоупотребава свој положај (и технику гласања и обезбеђења већине гласова у скупштини акционара за доношење одређених одлука), као и да остварује своје интересе на штету друштва односно мањинских акционара. Питањима заштите мањинских акционара ујоредна законодавства посвећују дужну пажњу. И поред све разноликости и бољих решења, у ујоредном праву се могу пронаћи одређене сличности у мерама заштите мањинских акционара по капиталу.

У упоредном праву постоји више начина заштите акционарске мањине по капиталу. При том се настоји да се путем заштите не блокира одлучивање у друштву односно угрози његово пословање, па и сам опстанак. Мере националних законодавстава којима се афирмише правило већине (основно начело акционарског друштва) и истовремено спречава његова злоупотреба, тј. штити мањина, деле се у две групе: превентивне мере (или унутрашње мере, мере које се остварују унутар друштва), те судске и административне мере (спољна контрола). У заштити мањине иде се, у неким правима (посебно англосаксонским) чак тако далеко да се сматра да већински акционари имају према мањинским акционарима дужност повереника (фидуцијара).

У превентивне мере, пре свега, спада право мањинских акционара да захтевају сазивање скупштине од овлашћених "сазивача" (или да је сами сазову ако то ови не учине по њиховом захтеву или по статутарним или законским правилима); ово право подразумева и право мањинских акционара да одређена питања уврсте у дневни ред скупштине акционара. Национална права разликују се само по томе која висина капитала даје мањинским акционарима ова права (10% у нашем праву).

Мере спољне контроле рада органа друштва и пословања друштва (које представљају и својеврсну заштиту мањинских акционара) све се више развијају, посебно

но у англосаксонском праву. У ове мере спољне контроле спадају захтев за смењивање ревизора постављеног од стране скупштине и именовање новог ревизора од стране суда, захтев да скупштина (или, ако она то не учини, суд) именује посебног ревизора за испитивање појединих страна пословања друштва (испитивање рачуноводствених исказа или инвестиционих одлука од стране специјалног вештака - експерта мањине акционара, што је решење из нашег права).

У упоредном праву познате су две врсте тужби које могу поднети мањински акционари - индивидуална тужба, те деривативна тужба ("тужба за друштво").

Индивидуалну тужбу може подићи сваки акционар коме је повређено неко право или који је претрпео штету услед одлука органа друштва (неисплата дивиденде, нетачно приказивање резултата пословања, повреда права прече куповине акција при повећању капитала друштва, онемогућавања остваривања права гласа и обавештавања о пословању друштва и сл.). Када се ради о незаконитој одлуци скупштине, тужена страна по тужби појединачног акционара је увек друштво, док су у случају управног одбора или управе тужени и друштво и чланови управе одговорни за незакониту одлуку.

Деривативну тужбу у своје име а за рачун друштва може поднети сваки акционар или мањински акционар (зависно од решења националног закона) ако поступак против одлуке управе друштва којом се наноси штета друштву не покрене само друштво (по одлуци скупштине). У неким упоредним законодавствима (што је решење и из нашег права) примарни тужилац је друштво (по одлуци скупштине), а акционари су секундарни тужиоци (могу се обратити суду тек пошто се обрате скупштини, а она у одређеном року не покрене поступак). Овлашћени тужиоци су, поред акционара, и повериоци са одређеном величином потраживања (у односу на капитал друштва), те чланови управе који нису одговорни односно нису учествовали у доношењу спорне одлуке. Досуђена накнада штете припада друштву, а тужиоци су дужни да носе трошкове у случају неуспеха.

У неким правима позната је и тзв. колективна тужба. То је тужба коју такође подиже један акционар, али одлука делује и према другим акционарима који се налазе у истој ситуацији (на пример, акционари који поседују исту класу акција). Ове колективне тужбе треба разликовати од удруживања акционара да би имали најмањи износ капитала потребан за подизање деривативних тужби.

Поред суда, одређена овлашћења према друштву (што представља и заштиту мањинских акционара) имају и управни органи (министарства, комисија за хартије од вредности). Ова овлашћења врло су различита и, у зависности од решења у конкретним законодавствима, обухватају право за предузимање разних мера према друштву и његовим органима (постављање инспектора за непосредну контролу, испитивање разних аспеката пословања друштва и деловања његових органа, испитивање односа акционара утврђивање идентитета акционара који контролише друштво итд.).

Заштита права мањине акционара у упоредним законодавствима обухвата и низ других мера, као што су: право на избор у органе друштва, право на продају

акција друштва односно право изласка из друштва (у одређеним ситуацијама друштво је обавезно да откупи акције мањинских акционара по цени која се на различите начине утврђује - по нашем Закону о предузећима друштво то мора учинити када се скупштина друштва не састане по сазиву мањинских акционара, те код статусних промена) и право на предлагање ликвидације друштва (што је, такође, решење и нашег права).